

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ

**Ю. І. КУНДІЄВА, М. А. АНДРЕЙЧИНА, А. М. НАГОРНОЇ та Д. В. ВАРИВОНЧИКА
«ПРОФЕСІЙНІ ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ», КИЇВ, ВД «АВІЦЕНА», 2014 р., 528 с.**

Початок 2015 року ознаменувався подією історичного значення в галузі профілактичної медицини – побачило світ наукове видання Ю. І. Кундієва, М. А. Андрєйчина, А. М. Нагорної, Д. В. Варивончика «Професійні інфекційні хвороби» (Київ : ВД «Авіцена», 2014. – 528 с.). Це перша фундаментальна наукова праця, яка глибоко й масштабно вивчає проблему професійних захворювань інфекційного походження, та є значимою для медицини праці як наукової дисципліни та галузі практичної діяльності з давньою історією формування й розвитку.

Адже добре відомо, що в усіх попередніх наукових виданнях як емпіричного, так і науково-експериментального періоду розвитку гігієни праці та професійних хвороб (починаючи з книги «батька професійної гігієни» Б. Рамаціні «О болезнях ремесленников» (1700 р.) і завершуючи класичними підручниками та посібниками радянської доби й сучасного періоду) автори вирішальними вважали небіологічні чинники – хімічні, фізичні, перенапруження органів і систем та ін. Специфічні для виробничого середовища інфекційні хвороби розглядалися частково або не висвітлювалися взагалі. Проте особливо гостро проблема інфекційних хвороб, у тому числі й професійного походження, постала нині, коли інфекційні хвороби найчастіше призводять до інвалідизації та смертності. Сьогодні інфекції посідають перше місце серед причин тимчасової непрацездатності, повертаються старі, забуті інфекції та з'являються нові, раніше не відомі. Резервуар у циркуляції вірусів, зокрема вірусу імунодефіциту людини, поширюється на виробниче середовище, вражаючи людей працездатного віку й виснажуючи трудові ресурси. На жаль, окремі випадки інфікування, які виникають у виробничих умовах, залишаються нерозпізнаними й запобіжні заходи щодо них не проводяться.

Тож поява рецензованої монографії, безумовно, є своєчасною та корисною. Переконані, що цей матеріал знадобиться не лише фахівцям, яким автори адресують видання (науковцям, практикуючим лікарям-гігієністам, епідеміологам, інфекціоністам, лікарям загальної практики і сімейної медицини, викладачам профільних кафедр медичних університетів і слухачам факультетів післядипломної освіти), а й, можливо, насамперед, лікарям-профпатологам, які складуть головну читачь-

ку аудиторію цієї книги. До того ж, оскільки до основної групи ризику розвитку професійної інфекції належать медичні працівники, то кожен із них обов'язково виявить бажання ознайомитися з монографією, особливо в разі персональної загрози розвитку певної інфекції, з метою профілактики захворювання.

Як справедливо зауважують автори, рівень інфекційної професійної захворюваності в структурі професійної патології (за даними офіційної статистичної звітності) є одним із найнижчих. Проте через складність діагностики цих хвороб, соціальні наслідки захворюваності, ризику епідеміологічного обсіменіння, у тому числі й на робочому місці, ця група професійних хвороб є надзвичайно актуальною та потребує подальшого ґрунтовного вивчення. У монографії наведено 15 основних професійних інфекцій, що практично повністю охоплює розділ біологічних професійних шкідливих факторів у сучасному виробництві. Лівову частку роботи (3 розділи з 4) свідомо присвячено основним інфекціям: ВІЛ-інфекції, туберкульозу та вірусним гепатитам.

Структурно в кожному розділі автори детально зупиняються на етіології та епідеміології конкретної інфекції, клінічних проявах з елементами патогенезу, діагностиці захворювання, дають розширені відомості щодо ризиків виникнення хвороби на робочому місці, включаючи медичних працівників системи охорони здоров'я, та сучасних підходів до профілактики інфекції. У кінці кожного розділу вміщено короткі підсумки та практичні рекомендації авторів щодо конкретної інфекційної професійної хвороби, а також наведено розширений список використаної сучасної літератури. Такий структурний розподіл матеріалу дозволив авторам найбільш повно та всебічно представити кожен інфекцію, а читачам – легко орієнтуватися у значному за обсягом матеріалі. Це, безумовно, є суттєвою перевагою рецензованого наукового видання.

Звичайно, розділи монографії не є абсолютно рівноцінними, тому їх слід розглянути детальніше. Так, у розділі, присвяченому ВІЛ-інфекції, 90 з 122 сторінок присвячено різним аспектам профілактики цього захворювання та наведено основні положення існуючих нормативних документів і протоколів. Цілком виправданим, на наш погляд, є детальний розгляд

первинної та післяконтактної профілактики інфекції, наявних ризиків професійного зараження та проблем з матеріальним забезпеченням цього відповідального процесу. Виклад профілактичних регламентованих заходів вражає докладністю та вичерпністю.

У розділі 2, присвяченому туберкульозу, детально окреслено епідеміологічну проблему в Україні, наведено якісний порівняльний аналіз захворюваності українських медичних працівників порівняно з іншими країнами Європи і США, що вже є значною науковою цінністю. Безперечною перевагою роботи є перелік сучасних нормативних та законодавчих документів щодо діагностики, лікування та профілактики інфекції, яка дотепер залишається однією з найгостріших соціальних епідеміологічних проблем в Україні.

На відміну від розділу про ВІЛ-інфекцію, у цьому розділі більш повно представлені критерії професійного генезу туберкульозу, що дозволяє значній частині медиків із групи професійного ризику інфікування туберкульозом знайти відповіді на свої конкретні питання в разі підозри на професійний генез туберкульозу.

Цікавим та інформативним є розділ 3, присвячений ризикам розвитку професійних гемоконтактних гепатитів у медичного персоналу. Наведено повну світову статистику таких ризиків, особливості розвитку хвороби залежно від виконання медичних функціональних обов'язків, рівня діагностичного оснащення медичної установи тощо. У розділі наведено найсучасніші та широко вживані серологічні маркери хвороби, частоту різновидів гепатиту залежно від професії інфікованого, його віку та професійного стажу тощо. У такому обсязі та вигляді інформація щодо професійних гепатитів наведена вперше і тому, безперечно, становить великий науковий і практичний інтерес.

Погодимось з авторами, що, порівняно зі світовою статистикою, в Україні частота визнання гепатитів у медиків професійною хворобою залишається найнижчою. Така тенденція має кілька пояснень: з одного боку, існує складність своєчасної постановки діагнозу через відсутність достатньої кількості відповідного діагностичного обладнання в закладах охорони здоров'я, а з іншого, — відсутність чітких критеріїв та алгоритму підтвердження професійного генезу гепатиту, виявленого у медичного працівника.

Переважає частина обсягу 4 розділу монографії присвячена етіології, епідеміології та клініці зоонозів, які автори трактують як групу інфекцій, здатних стати професійними хворобами в разі наявності

професійних ризиків у осіб, які при виконанні функціональних обов'язків змушені контактувати з заразним біологічним матеріалом.

Водночас автори справедливо рекомендують розширити офіційний список групи професійних зоонозів, з чим важко не погодитися за умови подальшого ґрунтовного вивчення особливостей вказаних хвороб.

Отже, оцінюючи монографію в цілому, слід зазначити, що в ній уперше системно викладено основні порівняльні наукові дані щодо професійних інфекцій в Україні та світі. Представлено найбільш сучасні й ефективні методи діагностики професійних інфекцій з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Надзвичайно повно і детально представлено групи професійного і непрофесійного ризиків розвитку вказаних інфекцій, викладено системні профілактичні заходи та засоби первинної, вторинної й навіть третинної профілактики. Наведено абсолютно чітко обґрунтовані практичні рекомендації та пропозиції як на державному, так і на галузевому рівні, що не лише бажано, а й нагально необхідно реалізувати найближчим часом відповідним відомствам. Уперше представлено сучасну базу законодавчих документів та нормативів з епідеміології, діагностики й профілактики професійних інфекційних захворювань. Особливо повно це питання розглянуто щодо ВІЛ-інфекції та туберкульозу.

На наш погляд, друк цього наукового видання накладом 350 примірників є досить скромним і не вповні задовольняє потреби зацікавленого медичного загалу. Окрім того, вважаємо, що наукове видання такого високого рівня, яке узагальнює багаторічну працю відомих в Україні та за її межами трьох наукових установ, заслуговує на академічне та державне відзначення.

Рецензенти:

Завідувач кафедри гігієни праці і професійних хвороб Національного медичного університету імені О. О. Богомольця,
член-кореспондент НАМН України,
доктор медичних наук, професор
О. П. Яворовський

Професор кафедри гігієни праці і професійних хвороб Національного медичного університету імені О. О. Богомольця,
доктор медичних наук, професор
І. О. Парпалей